

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวางแผนและการจัดทำผังเมืองรวมของกรุงเทพมหานครในอดีตที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นในเรื่องการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และ โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ซึ่งเป็นการชี้แนะทิศทางการพัฒนาเมืองตามนโยบายต่างๆ ที่กำหนดไว้ ส่วนในเรื่องการพัฒนาที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของเมือง และควรมีการจัดหาให้เพียงพอกับจำนวนประชากรในเมืองที่คาดประมาณไว้นั้น เป็นแต่เพียงหลักการส่วนหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องของสาธารณูปการ มิได้เป็นประเด็นการพัฒนาหลักแบบเดียวกันกับ 2 ประเด็นแรกในข้างต้น

ในปัจจุบันปัญหาความขาดแคลนสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้กลายมาเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น และอีกทั้งกรุงเทพฯ ยังคงความเป็นเอกนคร (Primate City) มีบทบาทเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดประชากรจากส่วนต่างๆ อีกทั้งยังมีแนวโน้มการเพิ่มของประชากร จากรายงานการคาดการณ์ประชากรของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2546 ที่จะยังคงเพิ่มสูงต่อไปแต่ในอัตราที่ช้าลงจากการทรงตัวของเศรษฐกิจ นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของอาคารสิ่งปลูกสร้าง ทำให้พื้นที่ว่างในเมืองลดน้อยลง โดยเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นใน ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ได้ส่งผลให้เกิดความแออัด และสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดี และคุณภาพชีวิตของคนในเมือง

กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญของสวนสาธารณะต่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนให้ได้มาตรฐานเท่าเทียมกับเมืองหลวงของประเทศอื่นๆ ซึ่งได้กลายเป็นนโยบายหลักของกรุงเทพมหานครในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งทางกรุงเทพมหานครได้ดำเนิน โครงการสร้างสวนสาธารณะใหม่หลายโครงการ ซึ่งเป็นการก่อสร้างในที่ดินที่ได้รับการบริจาค ที่ดินของสถานที่ราชการที่ได้รับการโยกย้ายออกไป การเช่าที่ดิน หรือสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อการเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่างๆ เป็นต้น การดำเนินงานที่ผ่านมามักเป็นการก่อสร้างเมื่อได้ที่ดินมาแล้ว โดยทางกรุงเทพมหานครมิได้มีการวางแผนพัฒนาหรือแผนการจัดสร้างสวนสาธารณะรวมไปถึงการจัดหาที่ดินที่จะสร้างสวนสาธารณะให้เป็นระบบที่ดีทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานครแต่อย่างใด โดยจากการดำเนินงานดังกล่าวทำให้มีปัญหา ด้านสวนสาธารณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ

1. ไม่มีการดำเนินการจัดหาหรือการจัดสร้างสวนสาธารณะอย่างเร่งด่วนให้เพียงพอกับการขยายตัวของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว
2. ไม่มีการวางแผนเรื่องที่ตั้งสวนสาธารณะระดับต่างๆ ให้สอดคล้องกับการตั้งถิ่นฐานของอาคารบ้านเรือน ประชากร และทิศทางการพัฒนาเมือง รวมถึงความต้องการที่แท้จริงในที่ตั้งของสาธารณะจากความต้องการของคนในพื้นที่
3. ไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการจัดหาที่ดินไว้ล่วงหน้าในขณะที่พื้นที่ว่างขานเมืองจะเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมือง และราคาที่ดินจะสูงขึ้น

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดเอาเขตธนบุรีเป็นพื้นที่ศึกษา โดยจากการสำรวจข้อมูลในขั้นต้น พบว่า จากการพัฒนาเขตเมืองชั้นใน โดยเฉพาะเขตธนบุรีซึ่งได้มีการพัฒนาของพื้นที่เมืองอย่างหนาแน่นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาความขาดแคลนสวนสาธารณะและคุณภาพชีวิต อันเนื่องมาจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยที่เพิ่มสูงขึ้น มีผลให้พื้นที่สวนสาธารณะของเขตธนบุรีมีอัตราต่ำกว่ามาตรฐาน โดยสภาพปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาและจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่พบว่าที่ดินส่วนใหญ่จะมีการจัดสร้างหรือพัฒนาเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ และประกอบกับปัญหาจากส่วนกลาง โดยเฉพาะแผนนโยบาย และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีผลต่อการพัฒนาสวนสาธารณะน้อยมาก โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่สามารถแปรแผนสวนสาธารณะที่มีอยู่ออกสู่การปฏิบัติได้จริง

ดังนั้นการบริหารจัดการและการวางแผนด้านสวนสาธารณะ และที่โล่งสำหรับชุมชนเมืองจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพื่อให้การดำเนินการจัดหาและพัฒนาสวนสาธารณะเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับการวางผังเมือง และใช้เป็นแผนปฏิบัติการในการจัดหาพื้นที่สวนสาธารณะหรือการพัฒนาพื้นที่ว่างที่มีอยู่ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชากรและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง โดยการพัฒนาสวนสาธารณะในอนาคตจะต้องมีแนวทางและมาตรการที่แน่นอน โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ รวมไปถึงความต้องการของคนในชุมชน

1.2 แนวความคิดในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีแนวความคิดที่จะวางแผนเพื่อการจัดสร้างสวนสาธารณะในย่านชุมชนเพื่อการพักผ่อนและการนันทนาการในพื้นที่ โดยจากการศึกษาข้อจำกัดทางด้านกายภาพ และสภาพการพัฒนาในด้านต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาแนวทางการวางแผนจัดสร้างสวนสาธารณะในเขตเมืองเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและสภาพของเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาว่าสวนสาธารณะที่มีอยู่เดิมในพื้นที่สามารถให้บริการกับ

คนในพื้นที่ได้เพียงพอหรือไม่ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อหาสาเหตุ รวมถึงความเห็นของคนในชุมชน และทำการศึกษาด้านกายภาพและความต้องการของคนในพื้นที่ศึกษา เพื่อช่วยในการวางแผนจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่ ทั้งในการเลือกที่ตั้งที่เหมาะสม รวมถึงแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และแนวทางการพัฒนาสวนสาธารณะที่สอดคล้องกับสภาพการพัฒนาของเขตเมืองชั้นใน

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่เขตธนบุรี
2. ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการสวนสาธารณะของประชาชนในพื้นที่เขตธนบุรี
3. ศึกษาสภาพปัญหา ข้อจำกัด และความเป็นไปได้ในการจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่เขตธนบุรี
4. เสนอแนะแนวทางการจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่เขตธนบุรี

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1. ด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในพื้นที่เขตธนบุรีซึ่งเป็นเขตเมืองชั้นในด้านตะวันตก โดยกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาภายในเขตจะทำ ศึกษาภายในพื้นที่เขตธนบุรี โดยมีพื้นที่รวม 8.566 ตารางกิโลเมตร

2. ด้านเนื้อหา จะเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงปัญหาต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา และปัญหาด้านสวนสาธารณะของพื้นที่ศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แก้ไข อันจะนำไปสู่การวางแผนจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการพัฒนาและการเติบโตของพื้นที่ในปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลการศึกษาวิจัยจากความต้องการของคนในพื้นที่ บริเวณที่รัศมีการให้บริการของสวนสาธารณะครอบคลุมไม่ถึง พื้นที่ว่างที่เหมาะสมสำหรับการจัดสร้างสวนสาธารณะ และรูปแบบสวนสาธารณะที่เหมาะสมกับสภาพความแออัดของพื้นที่ เพื่อสำหรับการวางแผนจัดสร้างสวนสาธารณะในอนาคต

1.5 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสำรวจภาคสนาม ในเรื่องของสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา พื้นที่ว่างของพื้นที่ศึกษา ลักษณะของที่อยู่อาศัย ความแออัดหนาแน่น รวมถึงการสัมผัสและการออกแบบสอบถามถึงความต้องการและปัญหาด้านสวนสาธารณะของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานต่างๆ อันได้แก่

- สำนักงานเขตธนบุรี เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา นโยบาย แผนงานการพัฒนาเขต รวมไปถึงสวนสาธารณะในพื้นที่ พื้นที่โล่งว่าง และโครงการพัฒนาสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา

- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6

- สำนักสวัสดิการสังคม กองสวนสาธารณะ เป็นข้อมูลด้าน โครงการจัดหาและพัฒนาสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น และภูมิทัศน์ของเมือง

- สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร เป็นข้อมูลด้านแผน โครงการพัฒนาเขตธนบุรีในด้านต่างๆ รวมไปถึง ข้อมูลด้านผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครและรายงานการใช้ประโยชน์ที่ดินและแนวโน้มการลงทุน รายงานด้านประชากรและสังคม รายงานด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นข้อมูลสถิติรายปีด้านต่างๆ ของกรุงเทพมหานครและพื้นที่ศึกษา

- สำนักผังเมือง ฝ่ายสำรวจและแผนที่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแผนที่เขตธนบุรีที่แสดงถึงการเติบโตของพื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อสำรวจและเปรียบเทียบการใช้ที่ดินในแต่ละช่วงเวลา เพื่อคู่มือทางการเติบโตของพื้นที่ศึกษาเพื่อให้งานวางแผนด้านการจัดสร้างสวนสาธารณะมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเมือง

- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสำนักวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นข้อมูลในส่วนของแนวความคิด แนวทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6 วิธีการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การดำเนินการศึกษาวิจัยจะกระทำได้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสวนสาธารณะในเขตเมือง ที่ประกอบไปด้วย ความจำเป็นของสวนสาธารณะในเมือง ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สวนสาธารณะ ลำดับขั้นของสวนสาธารณะ เกณฑ์และมาตรฐานการพัฒนาสวนสาธารณะ รวมทั้งแผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร เช่น แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 6 การจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครด้านการพัฒนาสวนสาธารณะ แผนแม่บทพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาภาพรวมการพัฒนาสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเภทของสวนสาธารณะที่มีและการจัดสร้าง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการวางแผนจัดสร้างสวนสาธารณะ รัศมีการให้บริการของสวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงแผนและนโยบายการพัฒนาสวนสาธารณะกับปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น

3. สำรวจความต้องการ ทักษะคิดและความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้านความต้องการสวนสาธารณะ และความคิดเห็นต่อการจัดสร้างสวนสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐ รวมถึงจุดที่ค้างของสวนสาธารณะ และสภาพปัญหาของสวนสาธารณะที่มีอยู่เดิม

4. ศึกษาข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่ ในบริเวณที่มีความต้องการให้มีการจัดสร้างสวนสาธารณะจากความต้องการของคนในพื้นที่ และบริเวณที่รัศมีการให้บริการของสวนสาธารณะไม่สามารถครอบคลุมไปถึง รวมไปถึงการสำรวจพื้นที่เพิ่มเติมในส่วนของบริเวณพื้นที่ว่างที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะสำหรับชุมชนได้ เพื่อศึกษาสภาพของพื้นที่และสามารถเลือกหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดสร้างสวนสาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก

5. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในกลุ่มของประชาชน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

6. สรุปแนวทางการวางแผนพัฒนาและจัดสร้างสวนสาธารณะขนาดเล็กในย่านชุมชน จากข้อจำกัดทางพื้นที่ และสภาพการพัฒนาเมือง และการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของพื้นที่ศึกษา

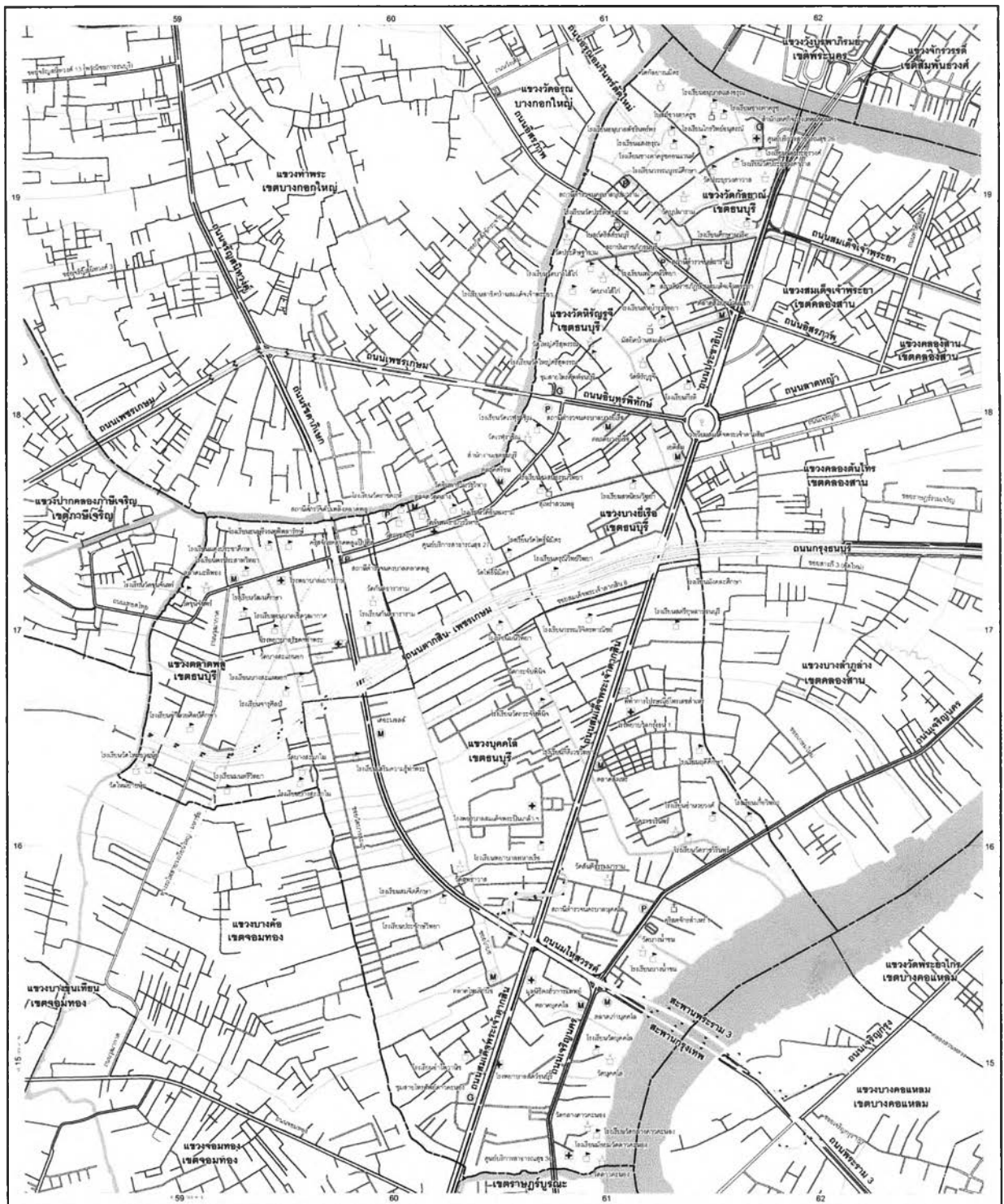
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นของสวนสาธารณะที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ศึกษาด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

2. เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนการจัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา ที่จะสามารถสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา

3. ทราบถึงสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนสวนสาธารณะ เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาต่อไป

4. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถจะประยุกต์ให้เป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกันต่อไปในภายหน้าได้

สัญลักษณ์

—	เขตจังหวัด	:	:	:	สะพานข้ามทางแยก	◆	สถานพยาบาล
—	เขตของเขต				แม่น้ำ คลอง		ที่ทำการไปรษณีย์
—	เขตของแขวง				สำนักงานเขต	□	สถานีตำรวจ
—	ทางพิเศษ				สถาบันการศึกษา	ε	สถานชุด, สถานกงสุล
—	ถนน, ซอย				วัด	■	ตลาด, ห้างสรรพสินค้า
.....	ทางรถไฟลอยฟ้า BTS	○			มัสยิด, สุเหร่า	■	โรงแรม
.....	ทางรถไฟใต้ดิน	□			โบสถ์คริสต์		
—	ทางรถไฟ	G			สถานที่ราชการ, วิทยาลัย		

แผนที่ 1.1 : ขอบเขตพื้นที่ศึกษาเขตธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏธนบุรี